

Onomàstica documental de la Bisbal d'Empordà. La importància dels capbreus

MOISÈS SELFA SASTRE

Universitat de Lleida

Quaderns de la Selva, 23 (2011), 171-173

Resum: La recollida de la toponímia antiga d'un lloc suposa revisar les fonts documentals directament lligades a aquest. En el cas de la Bisbal d'Empordà, terme municipal actual del qual s'ha recollit tota la toponímia oral i documental, s'ha consultat fins a vint-i-cinc capbreus dipositats a l'Arxiu Històric de Girona (els dels segles XIV, XV, XVI i XVII) i a l'Arxiu Comarcal del Baix Empordà (un del segle XVII i quatre del XVIII). La recerca documental ha estat molt fructífera. L'objectiu ha estat descriure aquestes fonts documentals i mostrar quin tipus de toponímia s'hi ha recollit, especialment pel que fa als masos i als noms de partides.

Paraules clau: onomàstica, la Bisbal d'Empordà, toponímia, capbreu, arxiu.

Abstract: To collect ancient place names it must to review the documentary sources directly related to the zone or town. In the case of La Bisbal d'Empordà, it has been collected all the toponymy oral and documentary, it has been consulted twenty-five "capbreus" (collections of peasants confessions including their obligations to lords) in the Girona historical archive (the XIV, XV, XVI and XVII centuries) and in the Baix Empordà archive (one of the XVII century and four of the XVIII century). The documentary research has been very fruitful. The aim was to describe these documentary sources and show what kind of toponyms has been collected, particularly with regard to the farmhouses and parts of land or neighborhoods.

Keywords: onomastics, la Bisbal d'Empordà, toponymy, capbreu, archives.



Centre
d'Estudis
Selveatans

És qüestió admesa pels especialistes en onomàstica la necessitat de comptar amb documentació, com més antiga millor, de tots els noms de persona i de lloc de l'espai geogràfic estudiat, sobretot quan es vol determinar l'ètim del nom estudiat puix que aquest pot variar en funció dels registres documentals aportats. Així, Joan Coromines adverteix que “abans de pronunciar-nos sobre l'origen d'un nom tindré, doncs, cura de llegir els documents antics de la comarca, com més antics millor, medievals almenys i, si pot ésser, anteriors a l'any 1000, que ens donaran les formes antigues i, per consegüent, més acostades a la forma originària, del nom que ens interessava” (Coromines, *Estudis de toponímia catalana*, 1965, p. 10). Això no obstant, i com afirma el mateix Coromines, “la utilització d'aquestes formes antigues s'ha de fer, doncs, amb crítica: el toponimista ha d'aprendre a interpretar-les” (Coromines, *Estudis de toponímia catalana*, 1965, p. 11-12).

En aquest sentit, els capbreus són, al nostre entendre, un element clau per a conèixer bona part de l'onomàstica, sobretot toponímia, que s'utilitzava en una època donada. El seu interès resideix no tant a registrar formes que ajudin a interpretar un nom donat, sinó a recopilar un corpus de noms de persona i de lloc que pervivien fa uns segles. Si es té present que en aquest tipus de documentació es relacionen, per exemple, els noms d'uns propietaris amb les seves propietats, per a nosaltres és com si haguéssim fet una enquesta toponímica a cadascun d'aquests propietaris que van conèixer i cuidar unes terres que han perdurat fins l'actualitat amb les seves diverses denominacions.

En el cas de la Bisbal d'Empordà, terme municipal actual del qual hem recollit tota la toponímia oral i documental,¹ hem consultat fins a vint-i-cinc capbreus dipositats a l'Arxiu Històric de Girona (els dels segles XIV, XV, XVI i XVII) i a l'Arxiu Històric del Baix Empordà (un del segle XVII i quatre del XVIII). La recerca documental, com no podia ser d'un altra forma, ha estat molt fructífera.

Si repassem els noms dels masos actuals de la Bisbal d'Empordà i dels seus agregats (la Bisbal d'Empordà i Santa Llúcia de la Ganga) veurem com els capbreus ens aportem informació d'aquests des de fa ja uns segles: el mas Barrot (“qui fuit mansi Barrot” (*Capb.* 1668b, 16v); “aquella Pessa de terra cultivada anomenada lo Quinta del mas Barrot y antigament” (*Capb.* 1769, 13r); “anomenada lo Quinta del Mas Barrot” (*Capb.* 1769, 47r) que és l'actual escola del Cor de Maria; el mas Bruguera (“Sancta Marie de Episcopales uocatum mansum de bruguera” (*Capb.* 1431b, 1r); “propietaria mansi Burguera” (*Capb.* 1508, 104r); “et parrochiam episcopales vocatam camp Matheu antes Mas sa Bruguera” (*Capb.* 1773a, 22v) que pren el nom actual de *mas Bruguera de les Garrigues*; el mas Canonja (“ponent lo Mas Canonja” (*Cad.* 1716, 14r)c convertit en un casal urbà, al barri urbà de l'Aigüeta; el mas Dalmau (“vinya den ortal que fuit antes de pertinencias Mansi Dalmau” (*Capb.* 1754, 12r); “mansi vocato torroella antea molar et antiqui Dalmau” (*Capb.* 1754, 30v); “de son mas anomenat molar y antes Dalmau”

1 MOISÈS SELFA SASTRE, *Onomàstica de la Bisbal d'Empordà*. Pròleg de Joan Badia-Homs. Barcelona: IEC (Treballs de l'Oficina d'Onomàstica, XIX), 2010, 177 p.



(*Capb.* 1769, 44v) situat al costat de l'església de Sant Pol; el mas d'en Figuerola ("mansum den figuerola" (*Capb.* 1511a, 7v) que és una construcció de planta basilical amb portal adovellat de 1637 al lloc del castell d'Empordà; el mas Gabriel ("y en lo territori dit del Infern que antes fou de pertinencia del mas Gabriel propi de la capellania de Santa llucia la qual dita Vesania" (*Capb.* 1769, 130r) situat a l'agregat de Santa Llúcia de la Ganga, entre d'altres exemples.

Pel que fa a les partides de terra documentades també als capbreus, podem parlar dels següents noms: la Guardiola ("y en lo lloch anomenat gordiola" (*Capb.* 1763b, 6r); "loco vocato gordiola" (*Capb.* 1773d, 63r) situada a l'est del terme municipal i al sud-est del nucli de la Bisbal; la Roureda ("la pessa de terra que tinc comprada de tres vessanas que fou den Salomo lo Codro y Roureda" (MN 1655, 7r); "y en lo territori anomenat la Roureda" (*Capb.* 1764, 11v); "y en lo territori Roureda de mas Alenya que" (*Capb.* 1769, 25v); "de aquella pieza de tierra de mayor extencion [...] llamada vulgarmente la Roureda" (*Capb.* 1805, 34r) situada entre les partides de Mas Cendra i Garrigal, al sud del nucli de població de la Bisbal; el Garrigal ("Altre pessa de terra derm dita lo garrigal" (*Cad.* 1716, 183r) a l'est del terme municipal de la Bisbal. Separa aquest terme del veí de Fonteta; Aiguals ("loco vocato ayg<u>alls" (*Capb.* 1483, 14r); "loco vocato aygualls" (*Capb.* 1483, 18r); "loco vocato ayguals" (*Capb.* 1511b, 12v); "Altra pessa de terra campa dita los Ayguals" (*Cad.* 1716, 208r); "territori anomenat vuy lo Pastoret y antes dit closes antigament orts o Ayguals de tinensa" (*Capb.* 1785, 112v) que probablement es correspon amb l'actual de l'Aigueta; la Pujada ("loco vocatur sa puiada" (*Capb.* 1364, 14r); "predicto loco vocato sa puiada" (*Capb.* 1387-1388, 12r); "una pessa de terra dita la puiada" (*Cad.* 1716, 9r); "in plano de Fonteta et in territorio vocato la Pujada" (*Capb.* 1754, 21v) al nord-est del nucli de població de La Bisbal, entre la carretera del Castell d'Empordà i el camí de Peratallada i la Serra ("loco vocatur ses serras" (*Capb.* 1511a, 199r); "loco vocato ses serras antes vinyas de Blanes" (*Capb.* 1668b, 345r); "loco vocato megallops o serras" (*Capb.* 1668a, 9r); "loco vocato sa serra" (*Capb.* 1668a, 23v); "loco vocato negallops o las serras" (*Capb.* 1668a, 82v); "loco vocato canalmar et nunc ses serras" (*Capb.* 1668b, 348r); "y part dita las Serras" (*Cad.* 1716, 155r); "una pessa de terra vinya dita las Serras" (*Cad.* 1716, 10r) a l'extrem nord del terme municipal.

Veiem en aquests casos que hem esmentat com una bona recerca documental ajuda a conèixer la història d'uns noms que ja comencen a ser documentats des del segle XV i que han perdurat fins a l'actualitat.